

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2023.2.12>
CZU: 378.048

PROFILUL STUDENTULUI CA SUBIECT AL PROFESIONALIZĂRII DIDACTICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL UNIVERSITAR

Veronica RUSOV,

doctorandă,

Școala doctorală Științe ale Educației

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0003-4831-2938

Rezumat. *Articolul este consacrat problemei formării profesionale inițiale a viitoarelor cadre didactice în contextul învățământului superior. Este prezentată sinteza caracteristicilor studentului ca subiect a procesului de învățământ după diferiți autori, care sunt necesare pentru formarea unui specialist modern. Sunt ilustrate rezultatele studiului empiric care demonstrează aprecierile caracteristicilor studentului ca subiect oferite de studenți și cadre didactice universitare.*

Cuvinte cheie: activitate profesională, învățământ superior, formare profesională inițială.

THE STUDENT PROFILE AS A SUBJECT OF DIDACTIC PROFESSIONALIZATION IN HIGHER EDUCATION

Abstract. *The article is devoted to the issue of initial vocational training of future teachers in the context of Higher Education. The synthesis of the characteristics of the student as a subject of the educational process according to different authors, which are necessary for the formation of a modern specialist, is presented. The results of the empirical study are illustrated. The results demonstrate the appreciations of the characteristics of the student as a subject offered by students and teaching staff.*

Keywords: professional activity, higher education, initial vocational training.

Introducere

În situația actuală a dezvoltării rapide și nesigure a societății, viitorul specialist este provocat să acționeze nu numai ca purtător al unui anumit set de cunoștințe, aptitudini și abilități profesionale, ci și ca subiect al activității profesionale, al propriei vieți, capabil să transforme creativ realitatea înconjurătoare, realizându-și potențialul interior și găsirea sensului personal în activitatea profesională. Învățământul superior se preocupă tot mai mult de identificarea strategiilor psihopedagogice care ar asigura asumarea și realizarea de către student a rolului de subiect a procesului de formare profesională inițială.

Un număr tot mai mare de cercetători au ajuns la concluzia că în procesul de învățământ superior este nevoie să fie create condiții pentru dezvoltarea unei personalități cu abilități de auto-perfecțiune, auto-transformare și auto-dezvoltare pentru a fi capabilă să rezolv problemele personale și profesionale din ce în ce mai complexe. Prin această abordare, o

persoană, în toate etapele de educație și socializare, acționează ca subiect auto-organizator al activităților educaționale și profesionale, autor al propriului său traseu de formare

Cadrul teoretic

Importanța dezvoltării capacității de autoeducație a unui specialist modern a fost mult timp dincolo de cea mai mică îndoială. Universitățile contemporane se preocupă prin cercetările teoretico-aplicative să soluționeze o multitudine de întrebări care de tipul: „Cum să se asigure calitatea pregătirii profesionale a viitorilor specialiști capabili să-și dezvolte propriul traseu de dezvoltare personală și profesională?”, „Ce înseamnă a fi un subiect al învățării?”, „Cum trebuie să fie relația pedagogică de tip subiect-subiect?” ș.a. Întrebarea care ne-a ghidat cercetarea noastră a fost „Care sunt caracteristicile studentului ca subiect al învățării?”.

Termenul de „subiect” este prezent sub formă explicită și implicită în principalele concepte ale psihologiei și pedagogiei, care se adresează studiu-

lui unei persoane ca subiect al activității. Tendința generală, care poate fi urmărită în lucrările cercetătorilor, este ideea că personalitatea este cea care acționează ca purtătoare a proprietăților specifice subiectului. Subiectul ia naștere la un anumit nivel de dezvoltare a personalității și reprezintă noua sa calitate sistemică, care determină specificul vieții umane. De asemenea, întâlnim în literatura de specialitate și conceptele „subiect al învățării”, „subiect al predării”, „poziția de subiect”, „rol de subiect”.

Cercetările de astăzi asupra conceptelor de subiect și rolul de subiect sunt asociate cu necesitatea clarificării semnificației care definește termenul, care, în ciuda faptului că a intrat mai întâi în uz european și apoi în uz național, cu destul de mult timp în urmă, este înzestrat de diferiți autori cu caracteristici destul de contradictorii. Cu toate acestea, caracteristica principală a subiectului este, dincolo de orice îndoială - implicarea în activitate, unde, pe de o parte, subiectul se formează prin activitate, iar pe de altă parte, implementarea activității este un semn al rolului de subiect. Astfel, activitatea devine un atribut al statutului de subiect. Dar nu orice activitate poate mărturisi în mod egal rolul de subiect al unei persoane.

Pornind de la ideea că calitatea de subiect apare când persoana deține experiență de interacțiune cu cei din jur și de utilizare a mijloacelor de autoreglare, A. Osnițkii definește conceptul de „subiect” ca „un produs al unui drum de viață determinat de durată și plenitudine”. [10, p.52] Individul nu se naște cu calitățile de subiect, dar se naște cu potențialul de a deveni subiect, calitatea de subiect se formează și se dezvoltă în procesul de ontogeneză și dezvoltare a personalității, iar calitățile subiectivității sunt clar corelate cu calitățile unei personalități, cu gradul de maturitate a acestuia.

K.A. Abulhanova definește subiectul prin „capacitatea de a rezolva contradicțiile vieții”. Autorul notează că mediul nu va putea satisface toate nevoile subiectului, la fel cum o persoană nu îndeplinește pe deplin condițiile și cerințele vieții. Prin rezolvarea acestor contradicții, subiectul se realizează pe sine în conformitate cu condițiile obiective de activitate [1, p. 38]. Subiectul îndeplinește funcțiile de transformare reală a lumii, de adaptare la aceasta, de auto-creare, de reflecție, de afirmare și de realizare a spiritualității sale, a valorilor morale.

V. Znakov subliniază că actualmente, se produce o regândire a conceptului de „subiect” „de la înțelegerea sa ca principiu activ la autoconstrucție, la căutarea unor astfel de tehnologii în care se realizează dezvoltarea pluralității de opțiuni pentru dinamica

dezvoltarea subiectivității” [7 p. 953]. Această abordare susține relevanța soluțiilor practice a problemei devenirii subiectului activității pedagogice și alegerea unei baze metodologice pentru construirea modelelor teoretice și empirice de poziționare a studentului în rol de subiect. Autorul evidențiază astfel de caracteristici care permit unei persoane să devină subiect, precum „libertatea interioară a unei persoane, prezența convingerilor morale care reglementează relațiile cu societatea, dezvoltarea abilităților de autocunoaștere, autoînțelegere și reflecție” și susține că astăzi psihologia subiectului a dobândit un statut metodologic: ar trebui considerată ca o bază metodologică pentru studierea problemei existenței umane [7, p. 953].

Pentru A. Brușlinski subiectul reprezintă „conceptul atotcuprinzător, cel mai larg concept despre om, care dezvoltă continuu complexul de calități: naturale, sociale, publice, individuale etc. [4, p. 22]. Definind conceptul de „subiect” ca un „mod de auto-organizare”, autorul menționează că „orice om nu se naște subiect, dar devine la nivelul cel mai înalt de autonomie, integritate și activism”. Activismul subiectului poartă un caracter creativ, iar scopul oricărui tip de activitate se formează și se dezvoltă prin reflecția personală. Subiectul este considerat ca o integritate sistemică a tuturor calităților cele mai complexe și contradictorii ale personalității umane, în primul rând, procesele mentale, stările și proprietățile conștiinței sale și ale inconștientului.

Analiza efectuată de L.A. Stakhneva, face posibilă identificarea mai multor interpretări ale conceptului de „subiect”. În primul rând, „subiect este o calitate personală asociată cu abilitățile și proprietățile de transformare activă”, în al doilea rând, este „o caracteristică acțională și de conținut a activității umane” și, în al treilea rând, este „formarea centrală a realității umane, care ia naștere la un anumit nivel de dezvoltare a personalității, reprezentând o nouă abilitate sistemică, implicând capacitatea de a crea o viață independentă, capacitatea de a face schimbări în lume și în sine” [15, p. 349]. Pornind de la complexitatea structurală a calității de subiect, conturată în viziunea autoarei, conchidem că, pentru a susține studentul în asumarea rolului de subiect al propriului proces de formare profesională, este nevoie de o intervenție complexă.

I. Slobodchikov notează că calitatea de subiect a unei persoane, în baza sa inițială, este asociată cu „capacitatea individului de a-și transforma propria activitate vitală într-un obiect al transformării practice”. Proprietățile esențiale ale acestui proces sunt „capacitatea unei persoane de a-și controla acțiuni-

le, de a transforma practic realitatea, de a planifica modurile de acțiune, de a implementa programele planificate, de a controla demersul și de a evalua rezultatele acțiunilor realizate cu responsabilitate asumată [14, p. 131].

O atenție deosebită merită de acordat viziunilor cercetătorului V. Petrovskii, care rezumă că calitatea de subiect („Eu”) este considerată ca o caracteristică definitorie a personalității. Ideea activității neadaptative și subiectivitatea reflectată i-au permis cercetătorului să regândească în mod semnificativ fenomenul dezvoltării personalității și să-l exprime în termeni de auto-mișcare. Dorința subiectului de a reflecta asupra tuturor domeniilor existenței umane precum „Viața (Vitalitatea), Cultura, Alții semnificativi, Eu însumi” se corelează cu nevoia lui de a „exista în orice” [11, p. 247].

N. Annencova oferă următorii parametri ai profilului studentului modern (inclusiv viitor profesor) ca subiect al procesului educațional: „conștientizarea și acceptarea finalităților procesului pedagogic; posesia competențelor cheie; însușirea metodelor învățării independente; străduința de a obține rezultate academice înalte; dezvoltarea conștiință a reflexivității și gândirii creative; concentrarea pe auto-dezvoltare holistică, auto-perfecționare, auto-organizare, auto-reglare ca o condiție prealabilă pentru dezvoltarea profesională de succes; auto-educare și auto-formare profesională planificată și asumată; străduința pentru fluența în competențe profesionale; pregătirea pentru concurența sănătoasă pe piața serviciilor educaționale; proiectarea perspectivelor de creștere și autoafirmare; depășirea optimistă a dificultăților naturale ale procesului de învățare și introducere în profesie; optarea pentru implementarea creativă a proiectelor personale; o poziție activă în alegerea diferitelor roluri sociale” [3, p.113].

Cercetând personalitatea viitorului cadru didactic, E. Krolevțcaia determină elementele structurale a „polisubiectului”. Autoarea consideră că este important să luăm în considerare nivelul de dezvoltare a personalității viitorului profesor într-un anumit spațiu al vieții sale și în contextul unei anumite activități desfășurate de acesta pentru că „fiind activ în același timp în interacțiunea cu societatea, mediul educațional socio-cultural al universității, grupul de studiu, curatorul, profesorii, oamenii din jur, imaginea lui „Eu”, viitorul profesor acționează în mai multe poziții de subiect: „Eu-l cultural”, „Eu-l pluri-social”, „Eu-l profesional”, „Eu-l interpersonal”, „Eu-l intrapersonal”. Pornind de la multitudinea rolurilor subiectului, este oportun ca fenomenul să fie cer-

catat la nivel personal, sociocultural și profesional [apud 11, p.248].

T. Olkhova cercetând calitatea de subiect ca fenomen pedagogic menționează că este „caracteristică axiologică a unei persoane, relevantă în productivitatea activității, în autoorganizarea valorică și conceptuală a comportamentului studentului și în creativitatea de viață, indiferent de direcția specializării profesionale alese” [9, p.4]. Potrivit lui T.A. Olkhova, orientarea, alegerea și utilizarea de către student a condițiilor existente de educație predetermina acumularea de către viitorul profesionist a unei experiențe subiective educaționale deosebite în rezolvarea problemelor care apar în timpul procesului de învățământ, ceea ce duce la îmbogățirea calității de subiect, apariția noii sale calități în noile condiții de educație, când studentul își determină propria educație a sensului personal, apar sau sunt îmbunătățite modalități de realizare și exprimare eficientă a acestui sens [9, p.4].

E. Volkova, care a studiat calitatea de subiect a profesorilor, consideră că aceasta este un „integrator al abilităților profesionale ale unei persoane care îi oferă acestuia posibilitatea de a îndeplini cerințele profesiei la un nivel înalt. Expresia sa se reflectă în atitudinea profesorului față de sine și față de elevi ca subiecți ai propriei activități, întrucât subiectivitatea este o condiție pentru implementarea modului uman de a fi”. Autoarea admite, pe bună dreptate, că, calitatea de subiect apare și se dezvoltă în timpul interacțiunii oamenilor în cadrul activității. Principalii factori ai calității de subiect, în viziunea cercetătoarei E. Volkova, sunt „semnificația sporită a vieții, motivația cu o orientare umanistă și localizarea internă a controlului activității, o imagine de sine pozitivă, flexibilă, deschisă”, care în integritate determină condițiile interne pentru dezvoltarea conștiinței de sine, ca actor activ. În cea ce privește caracteristicile de bază ale studentului ca subiect, cercetătoare menționează „activismul, capacitatea de proiectare, conștiința de sine, calmul, autoevaluarea, autocontrolul activității, libertatea responsabilitatea pentru rezultatele activității, unicitatea personalității” [5, p. 38].

K. A. Abulhanova identifică următoarele atribute ale subiectului activității ca „abilitatea de a se auto-regla; atitudine creativă față de implementarea activităților; integritatea activității; independență; capacitatea de auto-perfecționare și îmbunătățirea activității” [1, p. 37].

V.V. Davîdov consideră că subiectul unei activități cu drepturi depline are calități psihologice precum „conștiința de sine, independența, responsabilita-

tea, inițiativa și capacitatea de a reflecta” [6, p. 126].

G. Acsenova identifică următoarele componente „motivațional-valoric (motive valorice și profesionale); relațional (auto-relație, atitudine față de personalitatea copilului); reglativ-activ (abilitatea de a-și gestiona propria viață, personalitate, comportament) [2, p. 13].

A. Serîh referă la principalele componente structurale ale subiectului următoarele componente: „epistemologică (cunoașterea lumii și a sinelui), axiologică (atitudinea valorică față de lume și față de sine), praxiologică (transformarea lumii și a sinelui)” [13, p. 313].

În structura psihologică a subiectului, I. Sereghina introduce „activismul creativ conștient, capacitatea de a reflecta, conștientizarea unicității personale, conștiințe de sine, înțelegerea și acceptarea altuia” [12, p.15].

În urma analizei caracteristicilor conceptual-metodologice definitorii ale termenului de „subiect”, s-a constatat că acesta deține o structură complexă, care se manifestă în dependență de vârsta, trăsăturile de personalitate, experiența personală a studentului. Pentru a facilita percepția structurii caracteristicilor subiectului a fost elaborat Tabelul 1.

Sinteza caracteristicilor studentului ca subiect identificate în literatura de specialitate a contribuit la conturarea unei poziții personale și definirea în următorul mod a studentului ca subiect: stare motivată intern de dezvoltare personală și profesională, exprimată în capacitatea de a se adapta cu succes la situațiile educaționale și socioculturale în continuă schimbare susținută de nevoia de a fi activ și independent în organizarea interacțiunilor pedagogice productive.

Tabelul 1. Sinteza caracteristicilor subiectului după diferiți autori

Caracteristici	Autor
Conștiința de sine; Independența; Responsabilitatea; Inițiativa; Capacitatea de a reflecta.	V.V. Davîdov (1996)
Motivul valoric și profesional; Auto-relaționare; Atitudine față de personalitate; Abilitatea de a-și gestiona propria viață.	G. Acsenova (1998)
Activismul; Capacitatea de proiectare; Conștiința de sine; Calmul; Autoevaluarea; Autocontrolul activității; Libertatea; Responsabilitatea pentru rezultatele activității; Unicitatea personalității.	E. Volcova (1998)
Activismul creativ conștient; Capacitatea de a reflecta; Conștientizarea unicității personale; Conștiințe de sine; Înțelegerea și acceptarea altuia.	I. Sereghina (1999)
Capacitatea de a rezolva contradicțiile vieții; Abilitatea de a se auto-regla; Atitudine creativă față de implementarea activităților; Integritatea activității; Independența; Capacitatea de auto-perfecționare și îmbunătățirea activității.	K.A. Abulhanova (2001)
Valorile personale; Productivitatea activității; Autoorganizarea valorică și conceptuală a comportamentului; Creativitatea de viață.	T. Olkhova (2006)
Conștientizarea și acceptarea finalităților procesului pedagogic; Posesia competențelor cheie; Însușirea metodelor învățării independente; Străduința de a obține rezultate academice înalte; Dezvoltarea conștientă a reflexivității și gândirii creative; Concentrarea pe auto-dezvoltare holistică, auto-perfecționare, auto-organizare, auto-reglare ca o condiție prealabilă pentru dezvoltarea profesională de succes; Auto-educare și auto-formare profesională planificată și asumată; Străduința pentru fluența în competențe profesionale; Pregătirea pentru concurența sănătoasă pe piața serviciilor educaționale; Proiectarea perspectivelor de creștere și autoafirmare; Depășirea optimistă a dificultăților naturale ale procesului de învățare și introducere în profesie; Optarea pentru implementarea creativă a proiectelor personale; Poziția activă în alegerea diferitelor roluri sociale.	N. Annencova (2008)
Cunoașterea lumii și a sinelui; Atitudinea valorică față de lume și față de sine; Transformarea lumii și a sinelui.	A.Serîh (2009)
Auto-mișcarea; Dorința de a reflecta supra tuturor domeniilor existenței umane.	V. Petrovskii (2010)
Reflecția; Inițierea activismului în baza motivației interne; Controlul acțiunilor; Dezvoltarea abilităților de autocunoaștere; Autoînțelegerea; Prezența convingerilor morale care reglementează relațiile cu societatea; Libertatea interioară a unei persoane.	V.V. Znacov (2017)

Metodologie

Pentru a identifica strategiile de facilitare a procesului învățării centrate pe student în cadrul căreia rolul de subiect al studentului este fundamental, a fost realizat un studiu preliminar. Scopul studiului a fost determinarea gradului de apreciere a caracteristicilor studenților ca subiecți în viziunea studenților și cadrelor didactice universitare. Pentru realizarea scopului s-a pornit de la elaborarea unei liste de 20 de caracteristici specifice subiectului. Lista a fost sintetizată în urma analizei teoretice a literaturii de specialitate. A urmat elaborarea și administrarea unui chestionar de opinie pe un eșantion, care a fost constituit din 25 de cadre didactice universitare și 120 de studenți din anul I – 30 de studenți, anul II – 30 de studenți, anul III – 30 de studenți, anul

IV – 30 de studenți, care urmează studiile la specialitățile „Pedagogie în învățământul primar și Limba engleză” și „Pedagogie în învățământul primar și Pedagogie preșcolară” din cadrul Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți. Întrebarea de bază a chestionarului a fost „În ce măsură considerați că următoarele caracteristici ale studentului ca subiect determină succesul formării inițiale a competențelor profesionale?”.

Rezultate și discuții

Datele colectate au fost prelucrate matematico-statistic și prezentate în Tabelul 2.

Pentru a facilita vizualizarea rezultatelor obținute a fost creată figura 1.

Interpretarea rezultatelor obținute a permis realizarea următoarelor constatări:

Tabelul 2. Rezultatele chestionării studenților și cadrelor didactice privind caracteristicile studentului ca subiect al formării profesionale inițiale

Caracteristicile studentului ca subiect	Studenți				Total studenți (120)	Cadre didactice (25)
	I (30)	II (30)	III (30)	IV (30)		
1. Activismul cognitiv	22 (73,33%)	18 (60,00%)	27 (90,00%)	28 (93,33%)	24 (79,16%)	19 (76,00%)
2. Auto-controlul	26 (86,66%)	25 (83,33%)	26 (86,66%)	23 (76,66%)	25 (83,32%)	15 (60,00%)
3. Auto-cunoașterea	18 (60,00%)	15 (50,00%)	19 (63,33%)	24 (80,00%)	19 (63,33%)	20 (80,00%)
4. Auto-determinarea profesională	18 (60,00%)	18 (60,00%)	20 (66,66%)	27 (90,00%)	21 (69,16%)	21 (80,00%)
5. Auto-evaluarea	20 (66,66%)	20 (66,66%)	25 (83,33%)	27 (90,00%)	23 (76,66%)	16 (64,00%)
6. Auto-organizarea	21 (70,00%)	22 (73,33%)	26 (86,66%)	28 (93,33%)	24 (80,83%)	15 (60,00%)
7. Auto-perfecționarea	23 (76,66%)	23 (76,66%)	25 (83,33%)	27 (90,00%)	25 (83,33%)	11 (44,00%)
8. Auto-reglarea	20 (66,66%)	20 (66,66%)	25 (83,33%)	27 (90,00%)	23 (76,66%)	20 (80,00%)
9. Conștientizarea învățării	22 (73,33%)	18 (60,00%)	27 (90,00%)	28 (93,33%)	24 (79,16%)	18 (72,00%)
10. Creativitatea	15 (50,00%)	19 (63,33%)	21 (70,00%)	20 (66,66%)	19 (62,49%)	17 (68,00%)
11. Dorința de a colabora	19 (63,33%)	20 (66,66%)	21 (70,00%)	20 (66,66%)	20 (66,66%)	11 (44,00%)
12. Gestionarea emoțiilor	25 (83,33%)	25 (83,33%)	21 (70,00%)	19 (63,33%)	23 (74,99%)	11 (44,00%)
13. Independența	18 (60,00%)	23 (76,66%)	24 (80,00%)	23 (76,66%)	22 (73,33%)	16 (64,00%)

DEZVOLTARE PERSONALĂ

14. Inițiativa	18 (60,00%)	24 (80,00%)	24 (80,00%)	27 (90,00%)	23 (77,50%)	15 (60,00%)
15. Libertatea interioară	19 (63,33%)	23 (76,66%)	24 (80,00%)	28 (93,33%)	24 (78,33%)	17 (68,00%)
16. Motivația internă	29 (96,66%)	28 (93,33%)	27 (90,00%)	28 (93,33%)	28 (93,33%)	21 (80,00%)
17. Planificarea activităților personale	20 (66,66%)	20 (66,66%)	25 (83,33%)	27 (90,00%)	23 (76,66%)	14 (56,00%)
18. Reflecția	11 (36,66%)	15 (50,00%)	19 (63,33%)	24 (80,00%)	17 (39,49%)	17 (68,00%)
19. Responsabilitatea	28 (93,33%)	27 (90,00%)	27 (90,00%)	29 (96,66%)	28 (92,41%)	23 (92,00%)
20. Valorile personale	17 (56,66%)	19 (63,33%)	23 (76,66%)	21 (70,00%)	20 (66,66%)	11 (44,00%)

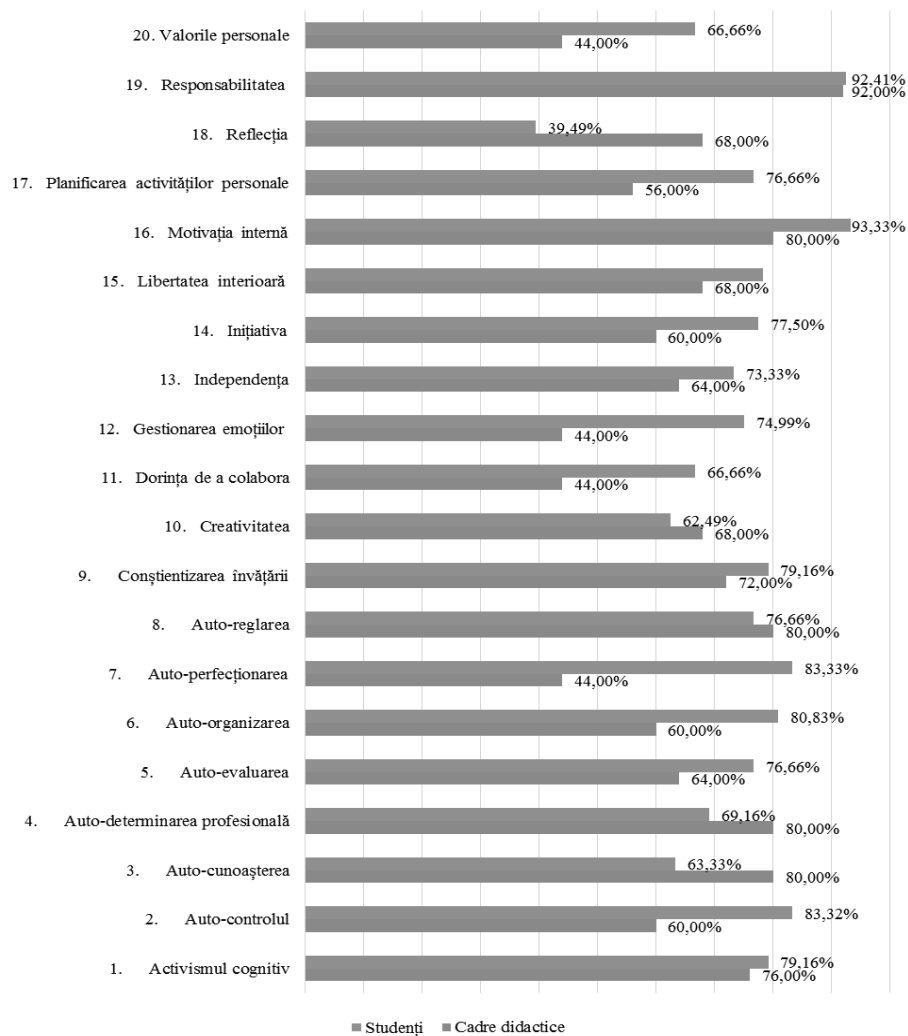

Figura 1. Distribuția caracteristicilor studentului ca subiect al procesului de formare profesională inițială

- Caracteristicile studentului ca subiect care s-au plasat printre primele 5 în clasamentul realizat de către studenți au fost: „motivația internă” – 93,33%, „responsabilitatea” – 92,41%, „auto-controlul” – 83,32%, „auto-perfecționare” – 83,33%, „auto-organizarea” – 80,83%. Primele cinci caracteristici care au fost obținute cea mai înaltă apreciere din partea cadrelor didactice au fost: „responsabilitatea” – 92,00%, „motivația internă” – 80,00%, „auto-reglarea” – 80,00%, „auto-determinarea profesională”, „activismul cognitiv” – 76,00%. S-a observat că „responsabilitatea” și „motivația internă” sunt cele două caracteristici din extrema de vârf care au fost indicate atât de cadrele didactice, cât și de studenți incluși în anchetare.
- Printre ultimele cinci caracteristici care au obținut aprecieri înalte la studenți au fost „reflecția” – 39,49%, „creativitatea” – 62,49%, „auto-cunoașterea” – 63,33%, „dorința de a colabora” – 66,66%, „valorile personale” – 66,66%. Cele cinci caracteristici din coada clasamentului realizat de către cadrele didactice s-au dovedit a fi „auto-perfecționare” – 44,00%, „valorile personale” – 44,00%, „gestionarea emoțiilor” – 44,00%, „dorința de a colabora” – 44,00%, „planificarea activităților personale” – 56,00%. S-a determinat că „valorile personale” și „dorința de a colabora” sunt cel mai puțin apreciate ca fiind importante în manifestarea rolului de subiect de către studenți.
- Analiza comparativă a opiniilor oferite de către studenți și cadre didactice a evidențiat divergența de opinii cu privire la majoritatea caracteristicilor. Opinii identice au fost înregistrate privind calitățile „responsabilitatea”, „activismul cognitiv” și „conștientizarea învățării”. Realizarea cercetării a permis evidențierea următoarelor **concluzii**:
- Științele moderne caracterizează subiectul ca o personalitate înzestrată cu activism, independență, capacitatea de a desfășura activități spe-

cifice vieții cotidiene a omului modern. Astfel, cea mai utilizată categorie este „subiect al activității practice”. A deveni subiect al activității înseamnă a o stăpâni, a fi capabil de implementare și transformare creativă a acesteia. Conceptul de „subiect” este asociat cu capacitatea de „inițiere a activismului pe baza motivației interne”, implicând creativitatea ca una dintre caracteristicile de bază. O direcție specială a activității subiectului este crearea lumii sale interioare, crearea de sine însuși, prin dezvăluirea și acceptarea sinelui.

- Pentru învățământul superior modern este relevantă problema asigurării condițiilor pentru asumarea rolului de subiect de către viitorii specialiști în stadiile incipiente de profesionalizare. Cadrele didactice universitare trebuie să valorifice predarea reflexivă, care permite crearea și aplicarea mijloacelor motivaționale și stimulativе, pentru autorealizarea resurselor educaționale individuale și a potențialului creativ al studenților. Prin valorificarea componentei reflexive în sistemul metodologic, cadrele didactice vor reuși să sporească activitatea metacognitivă a studenților, să-i ajute să înțeleagă propriile metode de învățare și gestionare a comportamentelor profesionale.
- Subliniem, de final, că primul pas către învățământul superior centrat pe subiect, este încurajarea studentului să-și exprime trăirile din lumea interioară manifestate în procesul de învățare. Studenții încetează să se simtă obiect al manipulării ci, dimpotrivă, încep să acționeze ca parteneri într-un dialog în care o persoană caută cunoștințe, iar cealaltă îl ajută constructiv și deschis. Practica învățării centrate pe student este fără îndoială dificilă, dar, în același timp, aceasta este o formă unică de autocunoaștere care necesită flexibilitate, disciplină, care conduce ferm spre creștere profesională și personală.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. АБУЛЬХАНОВА-СЛАВСКАЯ, К. А. Проблемы определения субъекта в психологии. В: *Субъект действия, взаимодействия, познания*. М.: МПСИ; Воронеж: НПО «МОДЕК», 2001. сс. 36-52.
2. АКСЕНОВА, Г.И. Формирование субъектной позиции учителя в процессе профессиональной подготовки: Автореф. дис. д-ра пед. наук. Москва, 1998.
3. АННЕНКОВА, Н. Основные характеристики студента как субъекта образовательного процесса. В: *Знание. Понимание. Умение*. В: Междисциплинарный журнал Московского гуманитарного университета, 2008. №4, с. 111-113. ISSN 1998-9873.

4. БРУШЛИНСКИЙ, А. В. Проблемы субъекта в психологической науке. В: *Психологический журнал*. Т. 12, 1991. № 6. с. 3-11.
5. ВОЛКОВА, Елена. *Субъектность педагога: теория и практика*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора психологических наук. Специальность 19.00.07— педагогическая психология. Москва, 1998.
6. ДАВЫДОВА, Г.И. *Рефлексивный диалог в образовательном процессе вуза*. Москва: РИД ВЛАДИ, 2008.
7. ЗНАКОВ, В.В. Перспективное направление исследований психологии субъекта. В: *Фундаментальные и прикладные исследования современной психологии: результаты и перспективы развития*. Москва: Изд-во Институт психологии РАН, 2017. сс. 953-960, ISBN 978-5-9270-0362-4.
8. МЕНЩИКОВА, И. А. Содержание субъектной позиции студента вуза как будущего профессионала. In: *Russian Journal of Education and Psychology*. 2012. №2.
9. ОЛЬХОВАЯ, Т.А. *Теория и практика становления субъектности студента университета*. Нижний Новгород, 2006.
10. ОСНИЦКИЙ, А. Регуляторный опыт, субъектная активность и самостоятельность человека. Ч. 1. В: *Психологические исследования*. 2009. № 5 (7).
11. ПЕТРОВСКИЙ, В. Человек над ситуацией. М.: Смысл, 2010. 559 с.
12. СЕРЕГИНА, И.А. *Психологическая структура субъектности как личностного свойства педагога*: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. М., 1999. 20 с.
13. СЕРЫХ, А.Б. Развитие субъектности как условие формирования психологической готовности будущего педагога к профессиональной деятельности. В: *Закономерности развития высшего профессионального образования*: Мат-лы Всерос. науч.-практ. конф. М.: МАНПО, 2009. сс. 311–314.
14. СЛОБОДЧИКОВ, В., ИСАЕВ, Е. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности: учеб. пособие для вузов. М.: Школа-Пресс, 1995. 384 с.
15. СТАХНЕВА, Л. Психологические условия развития субъектности личности. В: *Человек, субъект, личность в современной психологии*: материалы Междунар. конф., посв. 80-летию А.В. Брушлинского. М.: Институт психологии РАН, 2013. Т 1. 584 с. сс. 349-351. ISBN 978-5-9270-0266-5.